

Szerkesztői előszó

Tematikus lapszámunk a 2023. június 15–16-án tartott debreceni tudományos konferencia anyagán alapul. *Petőfi életműve és kultusza (Szövegek, városok, történetek, 1823–2023)* címmel rendezett bicentenáriumi tanácskozásunkat a Déri Múzeum–Debreceni Irodalom Háza, a Debreceni Egyetem Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézetének Magyar Emlékezhelyek Kutatócsoportja, valamint a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára és Múzeuma készítette elő és rendezte meg, jelen lapszám szerkesztői, illetve Lakner Lajos irányításával – a fentiekén túl a Nemzeti Kulturális Alap, a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kara, a Tiszántúli Református Egyházkerület, valamint Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata támogatásával. A felsorolt intézmények szoros szakmai együttműködése és anyagi segítsége nemcsak e tudományos rendezvény sikeréhez járult hozzá, hanem ahhoz is, hogy eredményes legyen a „Petőfi 200” egész éves debreceni programsorozata. Az elhangzott előadásokból készült tanulmányok egy részét adjuk most közre, valamint néhány további írást teszünk olvashatóvá a jelen gyűjteményben: a konferencia további eredményeit pedig a *Loci Memoriae Hungariae* sorozatunk következő kötetében fogjuk publikálni.

A tematikus lapszám tanulmányainak egyik fele Petőfi szövegeit értelmezi: különböző módszertani megközelítésekkel, illetve eltérő kontextusokban újraolvasva Petőfi ismert vagy kevésbé elemzett lírai és prózai műveit. Vaderna Gábor amellet érvel, hogy a *Versek 1842–1844* című kötet nem a társadalmi vagy etnográfiai szempontból appercipiálható falusi kultúrát jeleníti meg, hanem egy olyan imaginárius népi kultúrát, amelyet a városias biedermeier kultúra hoz létre, s amely a falut idillinek véli, lakóit természeti emberekként képzei el, a pusztát pedig a nemzetet konstituáló autentikus tájként értelmezi. Milbacher Róbert az *Uti jegyzetek* felvidéki városokról szóló néhány mondatát, illetve bizonyos verseit elemezve azt mutatja meg, hogy Petőfi milyen etnicista identitáselemeket próbált erősíteni magával kapcsolatban az irodalmi nyilvánosság előtt, a maga képére formálva, „nemzetiesítve” a tájat. Szilágyi Márton tanulmánya úgy tekinti át Petőfi évenként, archiválási célból összeállított (1847-es, 1848-as és 1849-es) „versgyűjtő füzetait”, hogy a korpusz funkcióját elemezve fontos szempontokkal tudja megmutatni a költő Vörösmartyhoz, illetve Jókaihoz fűződő kapcsolatát is. S. Varga Pál alapos poétikai-retorikai interpretációját adja a *Minek nevezzelek?* és a *Szörnyű idő* című verseknek: a metaforizáció, illetve az időbeli tapasztalathoz rendelhető narratív értelemadás kérdését vizsgálva. Biró Annamária *A hóhér kötele* című regényt értelmezi az 1840-es évek ún. bosszúprójájának – vagyis a bosszúállás végrehajtásának (kidolgozottságának és módjának) – prózapoétikai összefüggésében, a 19. század középső harmadában megjelent magyar nyelvű regények és novellák kontextusában. Béres Norbert *A fakó leány és a pej*

legény című Petőfi-elbeszélést elemzi abból a szempontból, hogy a narráció és a nyelvhasználat miképpen reprezentálja a fogyatékossgal élő címszereplőket kirekesztő, marginalizáló, dehumanizáló falusi társadalmi gyakorlatot.

A tematikus lapszám második felének nyitó írásában Miru György Kossuth és Petőfi kapcsolattörténetének számbavételét követően azt mutatja be, hogy a kormányzó, illetve a költő más-más módon és eltérő hangsúlyokkal konstruálta meg a forradalom és szabadságharc szerintük kiemelkedő történelmi eseményeit és az abban játszott szerepüket. Mivel Petőfi dicsősége 1848. március 15-én, azon a napon érte el csúcspontját, amelyet a nemzet „felébredéseként” tartanak számon, illetve a kollektív emlékezetbe ez épült be, ennek következménye, hogy nincs más olyan költőnk, akinek kultusza esetében jellemző volna hasonló intenzitású, identitásformáló érzelmi azonosulás és elkötelezettség. Ezért a tanulmányok másik csoportja az életmű hatástörténetével, illetve a költő emlékeztével foglalkozik: azzal, hogy miképpen alkották meg Petőfi figuráját halála óta és hogyan változik reprezentációja a kulturális emlékezetben. Bódi Katalin az 1840-es évek közepén készült Petőfi-dagerrotípiát bő két évtizeddel később kezdődő hatástörténetét tekinti át, a „hiteles kép” fogalmának és Petőfi kultuszának metszéspontjában. Owaimer Oliver a halál és a gyász irodalmi megjelenítéseit kutatja, a Petőfi emlékezetéről szóló szövegrészekre fókuszálva Arany János *Emlények* című versciklusában. Boldog-Bernád István ama 19. század végi legenda kialakulását rekonstruálja, mely szerint Petőfi mezőtúri tartózkodása idején két verset írt, pénzért cserébe. A történet ugyan nem igaz, nem találhatók lappangó mezőtúri versek, ám a Petőfihez kötődő mondák narratív elemei felől levezethető az anekdota megalkotása. Rákai Orsolya a „sas lelkek”, az „Alföld”, valamint a „puszta” trópusait vizsgálja, amely szabadság-, illetve nemzetmetaforák jelentős mértékben hozzájárultak Petőfi kultuszának formálásához. Margócsy István *Az apostol* 19. századi lappangó kánonban való jelenlétét követi végig, nyomatékositva, hogy a korszak meghatározó, nép-nemzetinek nevezett irodalmisága a Petőfi-mű szinkron megismerése és elismerése mellett nem jöhetett volna létre. Az elbeszélő költemény a maga szabálytalanságaival, a népi és nemzeti kategóriáinak egyértelmű mellőzésével magában rejtette (volna) egy alternatív irodalomtörténeti kibontakozás lehetőségét.

A tizenkét tanulmányt Bényei Péter alapos recenziója egészíti ki: Szilágyi Mártonnak *A magyar romantika ikercsillagai* című monográfiájáról értekezik.

Konferenciánkkal, illetve tematikus lapszámunkkal az volt a szándékunk, hogy alapos módszertani reflexiókkal vizsgáljuk egyrészt Petőfi életművét, másrészt munkáinak hatástörténetét és alakjának folklorizációját. Azt szeretnénk, hogy – Weöres Sándor szavaival – ne „a saját szobra takarja el” őt előlünk, vagyis az elmúlt 175 év sokszor túlcsonduló emlékezete kevésbé akadályozza szövegei megértését. Éppen ezért abban bízunk, hogy folyóiratszámunk – a bicentenáriumi emlékévé néhány további szakmai kísérlethez hasonlóan – nemcsak a kultusz árnyalásához járulhat hozzá, hanem a Petőfi-lírával és -prózával történő kérdező, reflektív, ám személyes találkozásokhoz is.

FAZAKAS GERGELY TAMÁS